

Asia: VN/27217/2021

Valtioneuvoston periaatepäätös yrittäjyydestä

Lausunnonantajia pyydetään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Onko yrittäjyyden periaatepäätöksessä otettu huomioon yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta keskeisimmät asiat?

Ei. Mitä lisäisit tai muuttaisit? [Työnantajayritykset korostuvat periaatepäätöksen nykyisessä luonnoksessa. Niihin tehtävien panostusten lisäksi tulisi panostaa siihen, että yrityksiä kannattaa perustaa ja yrittäminen kannattaa. Kannattava yritys kasvaa, työllistää ja tuottaa hyvinvointia. Yritysten perustamiseen ja niiden varhaisen vaiheen kasvun edellytyksiin on syytä panostaa. Esimerkkiä tulisi ottaa maista, joissa tässä on onnistuttu. Yrittäjyyden tilannekuvassa on tunnistettu potentiaaliimme nähden alhainen yritysten perustamisaktiivisuus. Esimerkkejä yritysten perustamisaktiivisuutta lisäävistä tekijöistä, prosesseista ja parhaista käytännöistä voidaan etsiä niistä pienistä kehittyneistä talouksista, joissa uusien yritysten perustamisaktiivisuus on korkea: Viro (23,6 yritystä 1000 työkäistä asukasta kohden), Tanska (10,1), Norja (8,6), Latvia (8,0) ja Ruotsi (7,2) (World Bank 2021). Alhainen yritysten perustamisaktiivisuus (4,3) on Suomen kestävä kasvun keskeinen pullonkaula, mutta sitä ei vielä näy periaatepäätöksen tavoitteissa. Työnantajayritysten määrän kasvu tärkeä tavoite, mutta sen saavuttaminen ei näytä realistiselta, mikäli emme saavuta verrokkimaita yritysten perustamisaktiivisuudessa. Uusia kasvuhakuisia yrityksiä tarvitaan lisää - pian ja paljon. Panostusta perustamisaktiivisuuteen ja omistajanvaihdoksiin/ sukupolvenvaihdoksiin tulee lisätä. Esimerkiksi yrityshautomojen ja kiihdyttämöjen verkostoimaisia toimintamalleja ja saavutettavuutta tulee kehittää. Yrittäjyyden tilannekuvassa (III./1/1.1.) on tunnistettu, että vientiä harjoittavien mikroyritysten määrä on alhainen ja toimissa (III./1) todetaan, että pienen kotimarkkinan Suomessa on keskeistä varmistaa, että pk-yritykset saavat tukea kansainvälistymiseen. Suomen viennin pullonkaula on kuitenkin mikroyrityksissä. Suomen menestys on viennin varassa. Vientimme nojaa harvalukuisiin suurten yritysten toimitusketjuihin. Kestävä kasvun turvaamiseksi erityisesti mikroyritykset tarvitaan vientiin mukaan. Suomessa mikroyritysten väkilukuun suhteutettu vienti on Euroopan pienten kehittyneiden talouksien alhaisin (Eurostat 2018). Jos saavutamme Viron tason mikroyritysten väkilukuun suhteutetussa viennissä, suomalaisten mikrojen vienti kasvaa 1,6 mrd eurosta 7,3 mrd euroon. Mikroyritykset olisi syytä mainita toimissa pk-yritysten rinnalla. Tämän hetken kasvu- ja vientiohjelmat ja -rahoitus eivät ota riittävästi huomioon kasvu- ja vientihakuisten mikroyritysten erityispiirteitä. Kasvun ja viennin tehokas edistäminen mikroyrityksissä edellyttää näiden oman kasvu- ja vientiohjelman käynnistämistä. Kansainvälisyyttä tukevia toimintamalleja ja verkostoja tulisi kehittää myös niillä aluilla, joilla ei ole kattavasti isoja kansainväliä kasvuyrityksiä tai kansainvälisesti toimivia

tutkimuslaitoksia. Mikroyritysten työpaikkojen väheneminen Suomessa useamman vuoden ajan on huolestuttavaa. Mikroyritykset työllistävät vuonna 2020 Suomessa n. 364 tuhatta henkilöä (ml. Yrittäjät ja työntekijät, Tilastokeskus 2022), 24% yritysten tuottamista työpaikoista. Muller ym. (2021. <https://www.ggb.gr/sites/default/files/basic-page-files/SME%20Annual%20Report%20-%202021.pdf>) mukaan mikroyritykset tuottivat Euroopassa 29% yritysten työpaikoista ja 2018-2019 56% yritysten työpaikkojen kasvusta. Mikroyritysten työllistämisedellytysten parantamiseen ja esteiden purkamiseen tulisi suunnata kehittämisspanoksia samalla, kun panostetaan pienten ja keskiuurten työnantajayritysten kehittämiseen. Ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnyksen madaltaminen on erityisen tärkeää. Käynnissä oleva kokeilu on hyvä avaus, mutta jäämässä valitettavan suppeaksi, tärkeään asia täytyy resursoida laajemmin. Työllistämiseen tähtäävien toimien lisäksi olisi tärkeää panostaa mikroyritysten nopeaa kasvua ja vientiä edistäviin toimiin. Yksinyrittäjyys on voimakkaasti kasvava ilmiö, joka on osa kansainvälistä trendiä; yhä useampi työllistää itsensä osittain tai kokonaan yrittäjänä. Perinteisen yhden työntekijän mallin ennustetaan muuttuvan kohti tilannetta, jossa yhä useampi toimii yrittäjä-statusella useammalle tilaajalle. Yksinyrittäminen on useimmille ensi askel yrittäjyyteen, joten siihen tarvitaan kannustimia yritysten perustamisaktiivisuuden kasvattamiseksi. Yksinyrittäminenkin voi luoda uusia, kannattavia ja skaalautuvia liiketoimintamalleja. Monet yksinyrittäjät toimivat verkostona tarjoten yhdessä kokonaispaketteja (tuotteita tai palveluita). Tarvitsemme myös mittareita arvioida yrittäjäverkostojen tuottamaa lisäarvoa ja keinoja lisätä niiden tuottavuutta. On tärkeää pyrkiä luomaan olosuhteet, jossa yrittäjyyden ja palkkatyön yhdistäminen onnistuu vaivattomasti. Yrittämisen toimintaympäristön kehittämiseksi sosiaalilainsäädäntöä tulisikin rakentaa yrittäjyydenmyönteisemmäksi. Yrittäjän turvaverkkojen keinovalikoima (työttömyysturva, sosiaaliturva, eläke, työterveys jne.) ei ole tällä hetkellä tasavertainen työntekijän kanssa. Näiden kuilujen poistaminen on tärkeää. Korona-aikana käytössä ollut yrittäjien työmarkkinatuen vakiinnuttamista tulisi tarkastella vakavasti. Se mahdollistaa yritystoiminnan joustavan jatkamisen väliaikaisten yritystoiminnan haasteiden jälkeen. Tutkimuksen ja kehittämisen lisäksi yritystukia tulisi suunnata entistä voimakkaammin kaupallistamiseen. Jo nyt on havaittavissa, että merkittävä osa skaalautuvasta uudesta liiketoiminnasta päättyy ulkomaiseen omistukseen. Suomen vahvuus on vahva osaamisperusta ja t&k - meidän tulisi kuitenkin jatkossa panostaa jatkossa yhä enemmän kaupallistamiseen ja nopeaan kasvuun sekä suomalaisen omistajuuden vahvistamiseen. Esimerkiksi vastuullisuuden esiintuominen kansainvälisessä kaupassa on vielä verrattain hyödyntämätön mahdollisuus.]

2. Mitä tulisi erityisesti ottaa huomioon yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamisessa?

Oulun yliopiston valtakunnallisena tehtävänä on mikroyrittäjyyden tutkimus ja koulutus. Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti osallistuu jatkossakin tutkimuksella, koulutuksella ja kehittämistyöllä yrittäjyyden ja yrittämiseen myönteisen toimintaympäristön kehittämiseen, erityisesti mikroyrittäjyyden näkökulmalla. Yhtenä luonnoksen toimenpiteenä on mainittu, että "Käynnistetään yrittäjille suunnattu kasvuyrittäjyyden ja kansainvälistymisen erikoistumiskoulutusohjelma". Ohjelma on erittäin tarpeellinen ja olemme kiinnostuneita tämän toteuttamisesta muiden kiinnostuneiden yliopistojen kanssa.

3. Ovatko yrittäjyyden periaatepäätöksen toimenpiteet poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja koordinaation varmistamiseksi riittävät (toimenpide 6.1.)?

-

4. Ovatko esitetyt seurantamittarit kattavat yrittäjyyden periaatepäätöksen seuraamiseksi (kohta IV)?

Mittaristo on yleisesti ottaen kattava. Yrityskokoluokittainen seuranta on mainittu useimmissa kohdin, mikä on todella hyvä asia.

Lisäyksenä tarvitaan vielä, että yritysten tavaraviennin määrää on syytä seurata samalla tavoin yrityskokoluokittain. Suomen vienti ei ole tasapainossa, vaan Suomen vienti on verrokkimaihin nähden voimakkaasti riippuvainen suurten yritysten viennistä. Myös suhdannevaihtelut ovat suuria tästäkin johtuen. Suomen viennin keskeinen kuilu on mikroyritysten viennissä, joten seurattavaksi mittariksi tulisi valita myös mikroyritysten suoran viennin määrä. Lisäksi myös palveluviennin määrää tulisi seurata yrityskokoluokittain.

Suoran tavara- ja palveluviennin lisäksi yritysten arvoketjut muodostavat mikro- ja PK-yritysten viennille merkittävän kanavan. Arvoketjujen tunnistamisella saadaan parempi tilannekuva ja voidaan kehittää julkisesta tilastoinnista piiloon jäävää viennin arvonlisää. Tätä voitaisiin tehdä myös alueellisten arvoketjujen analysoinnilla.

5. Miten voidaan kehittää ministeriöiden välistä poikkihallinnollista yhteistyötä yrittäjyyden periaatepäätöksen toteuttamiseksi?

-

6. Muut mahdolliset huomiot yrittäjyyden periaatepäätökseen.

On tärkeää, että mikroyritysten merkitys näkyy linjakkaasti yrittäjyysstrategiassa, periaatepäätöksessä ja tiekartassa.

Alueiden erilaisuuden ja niiden yritystoiminnan erityispiirteiden takia on tarpeellista, että tuetaan paikkaperusteisen tietojohdamisen välineitä yrityksiä ja yrittäjyyttä koskevien toimenpiteiden tarkempaan kohdentamiseen. Yritystoimintaa tukevien käytänteiden ja politiikkatoimien tehokkuutta ja vaikuttavuutta tulee tarkastella vaikuttavuusanalyysien keinoin ja tähän Suomen laadukkaat datavarannot antavat hyvän pohjan.

Julkisten yrityspalveluiden edelleen kehittämisessä ja tehostamisessa digitaalisten palvelujen ja 24/7 saatavilla olevien työkalujen merkitys kasvaa. Vaikuttavien toimintamallien ja työkalujen kehittämisessä tutkimustieto, yritysrajojen tuntemus ja yhteistyö ovat keskeisiä onnistumisen edellytyksiä. Myös yritysneuvojen osaamisella on tärkeä merkitys yritysten tukemisessa ja yrittämisen kynnyksen madaltamisessa. Siksi yritysneuvojen ammatillisen osaamisen kehittäminen ja ylläpito (koulutukset, vertaisverkostot) on tärkeä keino palvelujen laadun varmistamiseksi ja kehittämiseksi.

Muhos Antti
Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti